

ВІДГУК

про дисертаційне дослідження Мазура Дмитра Володимировича
«Розвиток професійної рефлексії майбутніх керівників
інструментальних колективів у процесі фахової підготовки»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 011 – освітні педагогічні науки

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Докорінні зміни в суспільстві та системі вищої мистецької освіти, вимоги до формування конкурентоздатних фахівців актуалізують проблему якості підготовки майбутніх керівників творчих колективів у закладах вищої мистецької освіти. Розв'язання цієї проблеми вимагає відповідної самоорганізації освітнього процесу майбутніх фахівців. Представлена до розгляду дисертація написана на актуальну тему, оскільки розкриває проблеми сучасної мистецької освіти. Цей факт зумовив необхідність розробки концептуальних засад розвитку та удосконалення системи музично-педагогічної освіти, які, передусім, мають спрямовуватися на оновлення навчальних планів, трансформацію змісту педагогічної підготовки, забезпечення належного науково-методичного супроводу самоорганізації навчання бакалаврів.

Матеріали дисертації становлять науковий інтерес тому, що в них представлений напрям наукових досліджень, в якому органічно поєднані такі наукові галузі як філософія, мистецтвознавство, культурологія, психологія, педагогіка. Дослідження розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів – спроба розв'язати суперечності і проблеми, які існували раніше, а також, які об'єктивно виникли в результаті соціальних, економічних і культурних змін у суспільстві. Вони є частиною одного з пріоритетних напрямів відродження і розвитку національної культури.

Ураховуючи зазначене, нема сумніву в тому, що дисертація Д. Мазура є актуальною для пошуку інноваційних шляхів удосконалення системи фахової підготовки майбутніх керівників інструментальних колективів у тому числі й

розвитку професійної рефлексії в освітньому просторі.

Актуальність і необхідність розв'язання зазначеної вище проблеми поглиблюється, як справедливо стверджує Д. Мазур, низкою суперечностей у системі роботи закладів вищої мистецької освіти України. Слід підкреслити, що виявлені дисертантом суперечності, без сумніву, є важливим джерелом значущих для освітньої практики проблем. Цей методологічно значущий момент дослідження часто перетворюється у формальне придумування «колізій», які, на жаль, відірвані від того, що дійсно хвилює систему освіти. Суперечності, сформульовані Д. Мазуром, свідчать про методологічну культуру дисертанта.

Слід зазначити, що дисертаційне дослідження Д. Мазура виконувалося у відповідності з перспективним тематичним планом науково-дослідної діяльності Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету «Сучасні виміри мистецької освіти та розвиток творчої особистості» та дослідницької теми (реєстраційний номер 0116U007704). Тему дисертації затверджено Вченою радою РДГУ (протокол №12 від 26 жовтня 2017 р.) і погоджено на засіданні бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол №1 від 30 січня 2018 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і результатів дослідження Дмитра Мазура підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, системним аналізом матеріалів, широтою й різноманітністю теоретичної бази.

Науковий апарат дисертаційного дослідження, зокрема, його мета, завдання, наукова новизна – сформульовано кваліфіковано. Структура і логіка розгортання дослідницького пошуку переконлива: від розгляду науково-теоретичних засад дослідження і визначення сутності ключових понять до апробації методики самоорганізації освітнього простору майбутніх керівників

інструментальних колективів.

Одержанню достовірних і обґрунтованих результатів сприяло застосування відповідного наукового інструментарію, який складається із вдало підібраних автором методів наукового пізнання – *теоретичних, експериментально-емпіричних, статистичних*.

Справляє позитивне враження джерельна база дослідження, яка складається з 287 наукових джерел, в яких досліджувана проблема характеризується під кутом зору різних галузей науки, що створює передумови для системного висвітлення теми. Використання такої джерельної бази свідчить про ґрунтовне опрацювання проблеми та належний рівень наукової підготовки здобувача.

У дисертації, зміст якої складається з трьох розділів, збалансовані теоретичні та прикладні складові, що підпорядковані реалізації основних завдань дослідження.

У першому розділі дисертації охарактеризовано основні поняття проблеми дослідження, розглянуто сутність професійної рефлексії як загальнонаукової категорії в контексті специфіки змісту підготовки майбутніх керівників інструментальних колективів; визначено та обґрунтовано основні структурні компоненти означеного феномена; представлено авторське розуміння понять «професійна рефлексія», «художня рефлексія» та «професійна рефлексія керівника інструментального колективу».

Результатом наукового пошуку Д. Мазура, розкритого у першому розділі дисертації, стало авторське визначення поняття «професійна рефлексія керівника інструментального колективу», що охоплює: пізнання та переосмислення керівником інструментального колективу власного внутрішнього світу, аналіз своїх почуттів, думок і дій, пов'язаних з управлінням колективним виконавством; усвідомлення керівником того, як сприймають і бачать учасники колективу, колеги та довколишні його фахову діяльність; інтерпретація виконуваних творів шляхом рефлексивного

зіставлення власного бачення й емоційного сприйняття музичного твору із певною епохою та художнім змістом і образним рядом, який задумано композитором; здатність керівника інструментального колективу оцінити творчий акт із позицій глядачів зокрема та соціуму загалом у процесі концертної діяльності; діагностування, осмислення та способ організації професійної сфери діяльності: аналіз та оцінювання вже виконаної роботи інструментальним колективом; координація поточної діяльності ансамблю; уявлення, планування, процес роздумів і пошуку нових ідей щодо майбутньої перспективної професійно-виконавської роботи інструментального колективу.

У дисертації наголошено на важливості за сучасних динамічних умов сьогодення не тільки поставати кваліфікованим і компетентним фахівцем у своїй царині, а й виявляти здатність до професійної рефлексії як неодмінного складника проектування творчої діяльності, що забезпечує професійне зростання та оцінювання власного «Я».

Ми погоджуємося з думкою, що одним з основних завдань професійного та особистісного зростання керівника інструментального колективу є розвиток його методичної рефлексії, тобто здатність його до постійного самоаналізу, виявлення причин своїх успіхів та невдач, а це є обов'язковою умовою професійного самовдосконалення (стор. 39 дисертації).

Не викликають сумніву положення дисертанта щодо структури розвитку професійної рефлексії майбутнього керівника інструментального колективу. Ми підтримуємо думку автора про те, що розвиток професійної рефлексії майбутнього керівника інструментального колективу постає як сукупність компонентів, серед яких: ціннісно-мотиваційний, пізнавально-когнітивний, особистісно-комунікативний та діяльнісно-творчий.

Професійна рефлексія в такому контексті сприяє появі у майбутнього керівника стійкої ініціативності та наполегливого волевиявлення, бажання самовдосконалюватися та самостверджуватися шляхом створення й

організації власних музичних інструментальних колективів, стимулює інтерес до експериментування та пошуку нового у творчості, набуття непересічності без виходу за межі морально-етичної площини й істинних культурологічних цінностей.

У другому розділі дисертаційного дослідження Дмитром Мазуром висвітлено діагностування розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів; розроблено критерії, показники та рівні досліджуваної проблеми; обґрунтовано доцільність визначення принципів, підходів та організаційно-педагогічних умов розвитку професійної рефлексії у студентів закладів вищої мистецької освіти.

Заслуговує схвальної оцінки проведення та зміст констатувального експерименту, в якому дисертант висвітлив недоліки, що мають місце у підготовці майбутнього керівника інструментального колективу. Завдяки ґрунтовно проведеному констатувальному експерименту підтверджено припущення про відсутність спрямування традиційної музично-педагогічної освіти на багатоаспектність майбутньої професійної діяльності, її системне бачення, а окремі аспекти професійної діяльності не знаходять змістовного і процесуального опрацювання у навчальних програмах і дисциплінах.

Вагомим здобутком дисертанта вважаємо обґрунтування структурно-методичної моделі розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки. У створенні структурно-методичної моделі були враховані наукові підходи, принципи, на яких ґрунтується фахова підготовка, форми, методи, засоби, педагогічні умови, що сприяють досягненню поставленої мети. Визначені Д. Мазуром педагогічні умови ґрунтуються на достатній теоретичній базі та уможливають ефективний розвиток професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів. До них віднесено: поетапність розвитку професійної рефлексії в процесі фахової підготовки студентів – мотивування та стимулювання їх до застосування професійної рефлексії в практичній діяльності; діалогізація освітнього процесу на основі

міжособистісних суб'єкт-суб'єктних відносин викладача та майбутнього керівника інструментального колективу; заохочення студентів до творчого самовираження шляхом реалізації їх креативних ініціатив та проєктів у музично-виконавській концертній діяльності та у сфері керування колективним виконавством; навчально-методичне забезпечення майбутніх керівників інструментальних колективів щодо управління колективним виконавством загалом та оперування ними професійною рефлексією в ході їх творчої діяльності зокрема; забезпечення оптимальної освітньої системи для розвитку творчої особистості керівника інструментального колективу шляхом створення рефлексивного середовища. Вони ґрунтуються на створенні позитивного емоційно-сприятливого освітнього середовища та дозволяють цілісно охопити весь освітній процес від мотивації та позитивного сприйняття до творчого пошуку шляхів реалізації творчих проєктів кожного студента.

У третьому розділі дослідницького пошуку обґрунтовано методику та етапи розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки, подано аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

Вагомим здобутком вважаємо впровадження поетапної методики (формувальний експеримент), який спрямовувався на набуття студентами практичних умінь вирішувати конкретні фахові завдання, зокрема на практичних та індивідуальних заняттях, застосування технологій диференційованого і проблемного навчання, а також різних форм самостійної роботи. Важливого значення надавалось створенню освітньо-рефлексивного середовища, яке сприяє появі якісних характеристик особистості фахівця.

Під час експерименту акцентувалась увага не тільки на перевірці теоретичних знань студентів щодо професійної рефлексії, а й на усвідомленні ними аспектів застосування її в ході управління колективним виконавством.

Варто відзначити виокремленні дисертантом оригінальні методи

розвитку мотивації до майбутньої професійної діяльності, які він використав у своєму дослідженні. Ефективним методом під час формувального експерименту було визнано стимулювання студентів до створення професійних автобіографій та Я-концепції особистості керівника творчого колективу, що сприяло рефлексивному осмисленню ними майбутньої професійної діяльності, змін у творчих орієнтаціях та позитивному ставленні до майбутньої професії.

На особливу увагу заслуговує збагачення студентів рефлексивним досвідом: розширення уявлень про власне «Я», об'єктивна оцінка реального та ідеального «Я», співставленні власного «Я» з кращими представниками музичної сфери – диригентами, композиторами, виконавцями тощо. Створення такого освітньо-рефлексивного середовища зумовлює розвиток професійної орієнтації та ініціативи студентів, появу стимулів щодо самовдосконалення, формує самосвідомість і самовизначення особистості. Саме поява у студентів цілісного комплексу компетенцій щодо управління колективним виконавством та наявність добре розвинутого рефлексивного мислення були метою організаційно-методичної системи підготовки фахівців впродовж формувального експерименту.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну. У дослідженні поставлено і вирішено одну з актуальних проблем сучасної педагогічної науки та практики - проблему професійної самосвідомості у ході теоретичної та практичної підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

Під час експериментальної перевірки підтверджено ефективність методів, що сприяли розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки.

Таким чином, аналіз результатів дослідження Д. Мазура дає підстави стверджувати, що воно має теоретичне і практичне значення для розв'язання актуальної проблеми розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників

інструментальних колективів у закладах вищої мистецької освіти України. На основі проведеного аналізу і глибокого розуміння сучасної ситуації у системі вищої освіти України дисертантом запропоновано конкретні практичні рекомендації, обґрунтованість яких підтверджується всім перебігом дослідження.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дисертації Дмитра Мазура достатньо повно висвітлені в 5 публікаціях, з яких 4 опубліковано у провідних фахових виданнях України, 1 у зарубіжному виданні, 4 публікації у збірниках матеріалів наукових конференцій. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію, вона є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом вона відповідає вимогам, що ставляться МОН України.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи.

1. У тексті дисертації описово зазначається про підготовку студентів у закладах вищої мистецької освіти, специфіку підготовки, педагогічні умови тощо. Відповідно потребує пояснення які саме заклади вищої освіти відносяться до мистецьких, що здійснюють професійну підготовку майбутніх керівників інструментальних колективів.

2. У тексті дисертації досить ґрунтовно висвітлені погляди українських учених, що стосуються поняття «рефлексія», «розвиток рефлексії». Вважаю, що варто було б включити до висвітлення даної проблеми сучасних зарубіжних учених, які у своїх працях висвітлювали питання керування інструментальним колективом.

3. Практично цінною, на нашу думку, є розроблена та упроваджена здобувачем програма спецкурсу «Методика роботи з творчим колективом».

Однак, вважаємо, що робота значно виграла б, якби автор більш детально зупинився на особливостях його імплементації в освітній процес.

4. На нашу думку в описі результатів експериментальної роботи не вистачає аналізу труднощів, які виникли в процесі експерименту. Зокрема, це стосується рівня розвитку професійної рефлексії студентів, які мають різну попередню музичну підготовку (музична школа, музичне училище, коледж культури і мистецтв).

5. У дисертації досить ґрунтовно описано етапність експериментальної роботи, використання педагогічних умов і досить стисло згадується про медіазасоби. Дисертація набула б більшої досконалості, якби автор рельєфніше представив особливості використання медіа-засобів з метою формування мотивації майбутніх керівників інструментальних колективів.

Проте, зазначені зауваження і побажання не знижують теоретичної й практичної цінності проведеного дослідження для педагогічної науки. Дисертаційну роботу характеризують наукова новизна, чітка структурованість розділів, повнота висвітлення основних положень у публікаціях. Висновки дисертації сформульовані відповідно до завдань і результатів дослідження та відображають основний зміст роботи.

Загальний висновок

Таким чином узагальнимо, що дисертація Мазура Дмитра «Розвиток професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів у процесі фахової підготовки», є самостійним завершеним дослідженням актуальної проблеми; розроблені в ній теоретичні положення та отримані результати є внеском у розвиток теорії та методики мистецької педагогіки.

За рівнем наукової новизни одержаних результатів та їх практичною цінністю робота відповідає вимогам

Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Кабінетом Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167. Її автор Мазур Дмитро Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – освітні педагогічні науки.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри музикознавства
та музичної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
Ольги Олексюк засвідчую
фрагментує ви Спіридонівна
15.10.2020

Ольга Олексюк

Ольга ОЛЕКСЮК

Підпис Ольги Олексюк засвідчую
Директор Інституту мистецтв

Тетяна МЕДВІДЬ